

EĞİTİM HARCAMALARI- GENÇ İŞSİZLİK NEDENSELLİK İLİŞKİSİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ

Education Expenditures - Youth Unemployment Causal Relationship: A Panel Analysis For Selected OECD Countries

ÖZET

Çalışma hayatı, teknolojik değişmelerden etki görmekte ve bu değişimlere göre şekil almaktadır. Her alanda görülen bilgi ve teknoloji, istihdam açısından da yapısal dönüşümlerin gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bilgi ve hizmet sektörleri, gelişmiş ülkelerin istihdam alanlarında giderek daha fazla pay edinmektedir. Eğitim, istihdam edilecek olan işgücünün bilgi ve becerilerini arttırmaktadır. Bu sebeple eğitim ile istihdam arasında kuvvetli bir bağ vardır.

Feyza ARICA¹
feyzarica@gmail.com
0000-0002-5552-347X

Selçuk İPSAL²

Bu çalışmanın amacı seçilmiş 30 OECD ülkesinin 2008-2019 yılları arasındaki döneme ait eğitim harcamaları ve genç işsizlik arasındaki nedensel ilişkileri araştırmaktır. İkinci kuşak panel testlerin kullanıldığı çalışmada serilerin birim kök ve heterojenlik durumları dikkate alınmış yatay kesit bağlılıkları da test edilmiştir. Heterojen çıkmış olan serilerde Dumitrescu-Hurlin nedensellik analizi gerçekleştirilmiştir. Ampirik sonuçlara göre genç işsizlik oranından eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Eğitim Harcamaları, İstihdam, İşsizlik, Genç İşsizlik, OECD

ABSTRACT

Working life is affected by technological changes and takes shape according to these changes.

Information and technology seen in every field cause structural transformations in terms of employment. Information and service sectors are gaining more and more shares in the employment areas of developed countries. Education increases the knowledge and skills of the workforce to be employed. For this reason, there is a strong link between education and employment.

The aim of this study is to investigate the causal relationships between education expenditures and youth unemployment for the period between 2008-2019 in 30 selected OECD countries. In the study, in which second generation panel tests were used, unit root and heterogeneity status of the series were taken into account and cross-section dependencies were also tested. Dumitrescu-Hurlin causality analysis was performed on the heterogeneous series. According to the empirical results, a one-way causality relationship has been determined from the youth unemployment rate to the share of education expenditures in GDP.

Keywords: Education, Education Expenditures, Employment, Unemployment, Youth Unemployment, OECD

1 Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü

2 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1. GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkeler, kalkınma sürecinde eğitime özellikle yer vermekte ve küreselleşen dünya ekonomisinde yer alabilmek için, yetişmiş insan gücüne daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle beşerî sermaye yatırımları ülkelerde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Sürdürülebilir ekonomik büyümeye sahip olmak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birincil önceliği olarak yer almaktadır. Bu bağlamda en önemli beşerî sermaye bileşeni olan eğitim durumu ekonomik büyümenin iyileştirilmesi ve devamlılığının sağlanmasına ilişkin büyük önem taşımaktadır.

Toplumların iktisadi kalkınmaya ve refaha erişebilmeleri, kültürel varlıklarını devam ettirebilmeleri, kendini yeniliklere adapte edebilmeleri, öz değerlerini özümsemeleri ve farklı kültürlerle saygı duyan insanlar yetiştirmeleri ile mümkündür. İktisadi kalkınmayı gerçekleştirecek nitelikli insan gücü, ülkedeki eğitimin kalitesiyle ilgili olduğu için de bireyleri ve toplumları dengeli ve uygun bir şekilde biçimlendirmede, yönlendirmede ve geliştirmede, en etkili unsur eğitim sistemidir. Eğitim, bireyleri bağlı oldukları topluma ve modern dünyaya uyumlu, çağın gerektirdiği bilgi ve donanımlara sahip kişiler haline getirmektir (Çelikten vd., 2005: 209). Ayrıca toplumsal ve sosyo-ekonomik gelişimi sağlayacak olan nitelikli beşerî sermayenin oluşmasını ve temel toplumsal değerler ile çatışmayacak bireylerin yetişmesini sağlamak ancak eğitim ile mümkün olmaktadır. Bu sebeple tarihsel süreçte, toplumların değişimi ve dönüşümleri, eğitimin gelişim süreciyle paralellik göstermektedir (Çelenk, 2008: 369).

Genç işsizliği de eğitimsizlik gibi ülkeler açısından önemli bir sorundur. Rakamsal veriler incelendiğinde genç işsizliği çoğunlukla yetişkin işsizliği oranından fazladır. Örneğin, Türkiye'de son yıllarda genç işsizliği ciddi bir boyuta ulaşmıştır. TÜİK tarafından yayınlanan 2020 yılı genel işgücü istatistiklerine göre; Türkiye'de 15-24 yaş aralığındaki genç nüfusta işsizlik oranı 25,3 olarak belirtilmiştir (TÜİK, 2020). ILO 2020 raporuna göre de son on yılda dünyanın her yanındaki eğitime erişim ve kazanımdaki büyük ilerlemelere rağmen 15-24 yaşlarındaki gençlerin işsiz kalma olasılığının yetişkinlerden üç kat fazla olduğu ifade edilmiştir (ILO, 2020). Bu durum birçok ülkenin okuldan işe geçişi sağlama sırasında karşılaştığı endişeleri vurgulamaktadır. Birçok gelişmekte olan ülkede yaşanan gençlerin karşılaştıkları üretken istihdam sıkıntıları yanı sıra güvenli ve kabul edilebilir iş elde etme zorluğu ile de karşılaşmaktadır (Abdioğlu ve Albayrak, 2018). Bu bakımdan eğitim harcamaları, ekonomik ve sosyal yapının dönüşümünde oynadığı kritik rolle birçok politika alanının temel taşı oluşturmaktadır.

Çalışmada seçilmiş OECD ülkelerinin GSYİH içindeki eğitim harcamaları oranı ve genç işsizliğin toplam işsizlik içindeki oranları arasındaki ilişki Panel veri analizi aracılığıyla araştırılmaktadır. Veri ulaşılabilirliğine göre belirlenen 2008-2019 dönemi verileri ile aynı zamanda eğitim harcamaları ve genç işsizlik oranları arasındaki nedensellik ilişkisinin ekonometrik analizleri de gerçekleştirilmektedir.

2. EĞİTİM VE GENÇ İŞSİZLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE LİTERATÜR

Eğitim genel bir ifade ile yeni kuşakların toplum içerisinde yerlerini edinebilmeleri için gerekli olan; bilgi, beceri ve anlayışları edinmelerinin, kişiliklerini geliştirmelerinin ve eğitilmelerinin sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Özer, 2010: 2). En genel tanımı ile eğitim; birey davranışlarında, bilerek ve istenerek olumlu yönde değişim meydana getirme sürecidir (Yeşilyurt, 2011: 5). Eğitim ile bireyin istenmeyen davranışları değiştirilmekte, istenmeyen davranışlar yerine istenen davranışlar kazandırılarak, birey tekrardan biçimlendirilmektedir (Yardımcıoğlu, 2012: 12).

Burada ifade edilen tanımlar doğrultusunda eğitimin bir süreç olduğunu söylemek mümkündür ve bu süreçte etkileşimde bulunulan çevre önem arz etmektedir. Eğitim süreci; bireyin eğitim kurumları içerisinde ve dışarısında hayatı boyunca elde ettiği bütün edinimleri kapsamaktadır (Köktaş, 2009: 1). Dolayısıyla eğitim, bireye yapılan bir yatırım olarak nitelendirilebilmektedir. Oldukça geniş bir alana etki etmesi ve çok ucu açık bir kavram olması nedeniyle eğitimin farklı bakış açıları ile çeşitli tanımlamaları yapılmıştır. Sonuç olarak birleşilen ortak nokta; eğitimin, insanoğlunun doğumundan itibaren tüm hayatını etkileyen ve etkileyecek olan bir süreç olmasıdır (Çalcalı, 2009: 18-19). Bu sürecin temel amaçlarının başında da bireyin sosyalleşmesini sağlama, milli bütünleşmeyi gerçekleştirme ve politik bilinci geliştirme gelmektedir. Ayrıca eğitim ile bireyin karakterini geliştirerek, gelecekte üretim sürecinde kullanılacak olan bireysel bilgileri ve yetenekleri daha ileri düzeylere taşımak amaçlanmaktadır (Keleş, 2013: 3).

Eğitimin en genel kapsamlı amacı; bireyleri toplumdaki rollerine hazırlama olarak ifade edilebilmektedir. Buna göre birey, önce kendisini dolayısıyla toplumu geliştirmektedir. Böylece, gelecek kuşaklara daha iyi yaşam standartları sağlanabilmektedir (Çalcalı, 2009: 18). Fakat eğitimin amaçları; zamana, toplumlara ayrıca ülkelerin eğitim ve yönetim şekillerine göre farklılık gösterebilmektedir (Şişman, 2007: 19). Örneğin; günümüz bilgi ve teknolojinin gelişimiyle toplumun eğitimden beklentisi, bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olması ve sahip oldukları bilgi, beceri ve yeteneklerini ortaya çıkarması ve geliştirmesi yönündedir (Akgün, 2003: 295-319).

Sonuç olarak; eğitim ile birlikte eğitimin yaygınlaştırılması ve gelecekteki kuşakları oluşturan bireylerin daha çok ve daha ileri düzeyde eğitilmiş olmaları amaçlanmaktadır. Böylece toplumun gerek kültürel gerek ekonomik açıdan, daha ileri düzeylere taşınması ve daha yüksek bir refah düzeyine ulaşması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Toplumun genelinde ve toplumun en küçük birimi olan ailelerde var olan eğitim talebinin karşılanması adına gereken bir maliyet söz konusudur. Bu maliyet devletin yanı sıra aileler tarafından karşılanmaktadır. Devletin eğitime ilişkin yapmış olduğu harcamalar, var olan gerekli hizmetin gerçekleştirilmesi ve hizmetin desteklenmesi ile ilgili olarak kamu sorumluluğuna vurgu yaparken, hane halkları tarafından yapılan eğitim harcamaları eğitim hizmetlerinden istifade etmek olarak ortaya çıkmaktadır (Çalışkan, Karabacak ve Meçik, 2017: 46-53).

Eğitimin maliyetinin üç farklı boyutu vardır. Birincisi hanehalklarının çocuğun ihtiyacı olan kitap, defter, kırtasiye, ulaşım, üniforma gibi ihtiyaçlarını karşılamak için üstlenmiş olduğu doğrudan maliyetler, ikincisi, çocuğun ihtiyacı olan barınma, beslenme gibi ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak üstlenilen dolaylı maliyetler, son olarak da bireyin bir gelir elde etmek yerine eğitime katılması sebebiyle ediniminden feragat ettiği fırsat maliyetidir (Yolcu, 2011: 12). Bu noktada eğitime ilişkin yapılan harcamaların kapsamının oldukça geniş olduğu anlaşılmaktadır ve eğitime yapılan harcamalarda farklı aktörler söz konusu olduğu için harcamaların niteliği önem kazanmaktadır.

Eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilebilmesi, nitel ve nicel anlamda genişletilebilmesi için kamu ve özel kesimce yapılan tüm harcamalar, eğitim harcamaları kapsamındadır. Devlet, eğitim hizmetlerini sağlayabilmek için gerekli kaynaklarla harcama yapmaktadır. Bu bağlamda eğitim harcamalarının, devlet ve birey açısından en önemli harcama kalemi olmaktadır. Devlet eğitim harcamalarını; binalar, materyaller ve eğitimci maaşları gibi ödemelerle sunmakta bireyler ise aldıkları eğitim hizmeti karşılığında ödemeler yapmaktadır (Tuzcu, 2006: 166).

Ortaç (2003), eğitim hizmetleri adına yapılan harcamaları, gelir dağılımında bir araç olması, kalkınma, iktisadi büyüme ve ekonomik istikrarın sağlanmasında önemli bir işleve sahip olması sebebiyle yatırım harcaması biçiminde nitelendirmiştir. Fakat daha sonrasında eğitim harcamaları, sağladığı kısa süreli yararlar nedeniyle tüketim harcaması olarak da belirtilmiştir (Ortaç, 2003: 240). Dolayısıyla kişiler, kendi bütçeleri kapsamında eğitim hizmetinden yüksek fayda elde etmek için harcama yapmaktadır.

Eğitim harcamalarındaki iyileşmeler, bireylerin verimliliklerini arttırırken genç işsizlik ve istihdam ile alakalı sorunları da kendi başlarına daha hızlı ve akıllıca çözebilmelerine katkı sağlamaktadır (İzgi, 2012). Fakat istihdam sorunu özellikle genç işgücü adına son derece kapsamlı bir konudur ve sadece eğitim harcamalarındaki artış sorunun çözümünde yeterli kalmamaktadır.

Ekonominin yeni istihdam alanları açmadaki eksikliği ve istihdam artışının nüfus artış hızına kıyasla açık ara geride kalması, en fazla genç işgücünü etkilemektedir (Kıcır, 2017: 1369). Özellikle liseden veya üniversiteden mezun olan genç nüfusta kentsel işsizlik oranı, bütün kentsel işsizlik oranından neredeyse iki kat fazladır. Eğitim ve istihdam arasında güçlü bir bağ bulunmasına rağmen tek başına eğitim, işgücü piyasasına girişte yeterli olmamaktadır. Özellikle genç mezunlardan beklenti fazladır, işverenler gençlerden hem tecrübe hem de ek nitelikler beklemektedir. Fakat bununla beraber istihdam piyasasına girmek veya yalnızca özel sektörde iş bulmak gençler için konjonktüre göre çok revaçta bulunmamakta, eğitilmiş gençler kamu bünyesindeki kariyer grubu mesleklere daha fazla ilgi duymaktadır (Güven, 2020: 264). Bu durumda da devlet kapılarında iş bekleyen bir genç kitlenin zamanla artan bir yoğunlukta birikmesine neden olacaktır.

Bu sorunun çözülebilmesinin ilk adımı da ekonomi politikalarının ve eğitim harcamalarının istihdam arttırmak için uygun bir şekilde belirlenmesinden geçmektedir denebilir (Mert, Mütevellioğlu ve Zambak, 2010: 209-227). Konuyla ilgili yapılan bir araştırma incelendiğinde eğitim harcamaları ve istihdam arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Yıldız ve Yıldız (2019) tarafından yapılan bu çalışmada; kamunun eğitim harcamalarındaki artışının kadınların erkeklere kıyasla daha fazla oranda işgücüne katıldıklarını bulgulamaktadır. Ek olarak erkek işgücündeki değişim ile eğitim harcamaları arasında pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Eğitim, istihdam edilecek olan işgücünün bilgi ve becerilerini arttırmaktadır. Bu sebeple eğitim ile istihdam arasında kuvvetli bir bağ vardır. Dönüşümün, bilgi toplumuna doğru gelişmesi sayesinde sermaye ile birlikte işgücü de küresel bir boyut kazanmaktadır. Bu süreç sonucunda eğitim ile insan kaynakları yönetiminin de ileride büyük önem taşıyacağı ifade edilebilir (Aygül, 2018: 59-79).

İşgücünün aldığı eğitim süresince, çalışma hayatı için gerekebilecek formasyona talebi artabilir. Gelişmekte olan ülkeler, teknolojiye ayak uydurma açısından gelişmiş ülkelere nazaran daha da zorluk yaşayabilmektedirler. Altyapı ve donanımlı işgücü sayısının azlığı nedeniyle gelişmekte olan ülkeler ucuz işgücünün yoğun kullanımına sebep olmaktadır. Öte yandan gelişmiş teknoloji kullanımı için de eğitim almış, donanımlı işgücü ihtiyacı artmaktadır. Bu sebeple eğitim politikaları ile nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik politikaların birliktelik içinde uygulanması gerekliliği doğmaktadır (İçli, 2001: 67-68).

Bilgi toplumuna doğru yapısal dönüşümünü gerçekleştiren çağımız, işgücünden şu niteliklere sahip olmasını beklemektedir (Bedir, 2012: 62);

- Değişim ve dönüşüme ayak uydurabilmek,

- Kişisel yenilikler kazanabilmek,
- Gelişmiş teknolojilere aşina olmak,
- Bilgisayar bilgisine sahip olmak,
- Kendi alanında uzman bilgi ve diğer alanlarda da yeterli bilgi sahibi olmak,
- Ana dil ve diksiyonu çok başarılı kullanabilmek,
- Yabancı dil biliyor olmak,
- Grupça ve disiplinler arası çalışmaya yatkın olmak,
- Temsilci kişiliğe sahip olmak,
- Yüksek sorumluluk bilincine sahip olmak.

Burada eğitimin istihdamını arttırıcı nitelikte olduğu ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, günümüzdeki toplumlarda çalışma imkânı bulabilmek için, niteliğe olan talep her geçen gün artmaktadır. Bu da ancak eğitimle mümkün olmaktadır (İzgi, 2012: 295).

Eğitim harcamalarının istihdam üzerindeki etkisinin incelenmesi konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında ele alınan ülke ve ülke gruplarına göre iki değişken arasındaki ilişkinin yönünün farklılık gösterdiği görülmektedir. Örneğin, Kavak (1997), “Eğitim, İstihdam ve İşsizlik İlişkileri” adlı çalışmasında OECD’nin üç anahtar göstergesi olan; İşgücüne katılma oranı, cinsiyet ile yaşa bağlı işsizlik oranı ve eğitim düzeyine göre işsizlik oranı kriterleri vasıtasıyla iş gücüne katılım ve işsizlik temalarını incelemiştir. Kadın cinsiyeti ağırlıklı olmak üzere; cinsiyet, yaş ve eğitim durumları, çalışmada konuların üzerinde durulduğu değişkenleri oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda eğitim düzeyindeki artışın, iş gücüne katılmadaki oranın da artmasını sağladığı ve eğitimin ağırlıklı olarak kadın cinsiyeti üzerinde açığı kapattığını ortaya koyulmuştur.

Lam ve diğerleri (2009), “Education And Youth Unemployment In South Africa” adlı çalışmalarında Afrika’nın Cape Town şehrini ele alarak eğitimin genç istihdamı ve genç işsizliği üzerindeki rolünü panel analizi yardımı ile araştırmışlardır. Çalışmada eğitim seviyesi daha yüksek olarak okuldan ayrılan gençlerin, eğitim seviyesi daha alt düzeyde olan gençlere göre istihdamda daha az sorun yaşadıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca diğer ırktan olan gençlerin, siyahi gençlere göre daha fazla istihdam olanağının bulunduğu da çalışmanın diğer bir sonucunu göstermektedir.

Yağmur (2009), “İstihdam Edilebilirlik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi: Konya Bölgesi İmalat Sanayii Örneği” adlı çalışmasında 55 firma yöneticisiyle yüz yüze anket yöntemini kullanarak eğitim ile istihdam ilişkisini araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda teknik iş kadrolarında eğitimden elde edilen bilgi ve becerilerin, teknolojinin günümüzde geldiği nokta da göz önünde bulundurulduğunda, yetersiz kaldığı belirtilmiştir.

Çalçalı (2009), “Türkiye’de 1990 Sonrası Kamu Harcamaları İçerisinde Eğitim Harcamalarının Yeri ve Önemi (1990-2007)” isimli çalışmasında, 1990-2007 yıllarına ait verileri kullanarak kamusal eğitim harcamalarının, toplam devlet harcamaları ve GSMH içindeki payını araştırmıştır. Ayrıca çalışmada kullanılan veriler OECD ülkelerinin verileri ile kıyaslanıp, çalışmaya daha geniş bir boyut kazandırılmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkiye’de eğitime yapılan devlet harcamalarının toplam devlet harcamaları açısından, OECD ülkelerinin ortalamasına eşdeğer bir orana sahip olduğu ortaya konulmuştur. Aynı zamanda eğitime yapılan devlet harcamalarının Gayrisafi Milli Hasıla’ya oranı açısından OECD ülkelerine kıyasla daha düşük bir seviyede olduğu belirtilmiştir.

Özer (2010), “Türkiye’de 1990 Sonrası Yapılan Eğitim Harcamalarının Bütçe Politikaları Çerçevesinde İncelenmesi” adlı çalışmasında, eğitim görmüş, nitelikli işgücü potansiyelinin batı standartlarının gerisinde olduğunu öne sürmüştür. Devletin eğitim harcamalarının, GSMH ile bütçeden ayrılan kaynaklar yönünden karşılaştırıldığında, gelişmiş ülkeler grubunun gerisinde kaldığını ortaya koymuştur. Çalışmanın sonucunda eğitim harcamalarının, verimliliği arttıracak ve ekonomiye katkı sağlayacak şekilde arttırılmasını öngören önerilerde bulunulmuştur.

Sayın (2011), “Türkiye’de 1988-2010 Döneminde Eğitim ve Büyümenin Genç İşsizliğine Etkisinin Analizi” adlı çalışmasında 1988-2010 dönemi için Türkiye’deki eğitim ile büyümenin genç işsizliği üzerine etkisini Vektör Otoregresif (VAR) modelini kullanarak incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, genç işsizlikten ortaöğretim okullaşma oranına, ortaöğretim okullaşma oranından yüksek öğretim okullaşma oranına doğru bir nedenselliğin varlığı ortaya konulmuştur. Ayrıca büyüme ve yükseköğretim okullaşma oranlarının, uzun dönemde genç işsizliği en fazla etkileyen parametreler olduğu belirtilmiştir. Bu iki değişkenin, genç işsizliğe karşı kullanılan birer politika aracı olarak belirlenmesi halinde genç işsizlik oranının azalış yönünde olduğu savunulmuştur.

Aşçı (2012), “Eğitim İstihdam İlişkisini Açıklayan Kuramlar Çerçevesinde Savunma Sanayi İşletmelerinde İşgücü Piyasası Analizi” adlı çalışmasında savunma sanayi yönünden istihdam sürecinde eğitimin nasıl bir öneme sahip olduğunu araştırmıştır. Çalışmanın analizinde anket ve mülakat tekniği uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda diplomanın işverenler açısından pek bir öneme sahip olmadığı, sadece işe ilk alımdaki eğitim maliyetini azaltıcı ve zaman tasarrufuna sağlayan özelliğe sahip olduğu ortaya konulmuştur.

İzgi (2012), “Genç İşsizliği ve Eğitim ile Olan İlişkisi” adlı çalışmasında Türkiye’deki 1988-2008 dönemini kapsayan verilerle, eğitim-genç işsizlik ilişkisini analiz etmiştir. Analizde eğitimli-egitimsiz ile kadın-erkek olarak iki grup üzerinden hareket edilmiştir. Analizinde bağımsız t testi kullanılan çalışmanın sonucunda eğitimin, genç istihdamının artışında önemli bir husus olduğu ortaya konulmuştur.

Doğan (2012), “İstihdam ve Genç İşsizlik” adlı çalışmasında genç işsizliğin nedenlerini ve genç işsizliğin meydana getirmiş olduğu sorunları araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda yüksek genç işsizlik oranının; birçok nedene bağlı olmakla birlikte, eğitimli gençlerin daha iyi ve uygun kriterlerde iş bulana kadar işsiz kalmayı tercih etmelerinden ve eğitimsiz gençlerin de yeteri kadar vasıflı olmamalarından kaynaklı işsiz oldukları öne sürülmüştür.

Sertkaya (2013), “Türkiye Ekonomisinde İşsizliğin Gelişimi, Genç İşsizlik Sorunu ve Çözüm Önerileri” çalışmasında, 1988-2012 dönemine ait, Türkiye’deki genç işsizlik oranı ile büyüme oranı, yüksek öğrenim okullaşma oranı ve enflasyon oranı arasındaki ilişkiyi zaman serileri analizi ile araştırmıştır. Engle-Granger ve Johansen eş bütünleşme testlerinin kullanıldığı çalışmanın sonucunda genç işsizlik oranından, yüksek öğretim okullaşma oranına doğru bir nedenselliğin mevcut olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanında yüksek öğretim okullaşma oranından, genç işsiz oranına doğru bir nedenselliğin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Yüksel (2015), “Eğitim-İstihdam İlişkisi Bağlamında Yükseköğretim Programlarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında kamusal sektör ve özel sektör yönünden eğitim ile istihdamın ilişkisini araştırmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmış olup, olasılıksız örnekleme yöntemi türünden olan rastgele örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmanın sonucunda eğitimin, iş hayatının gereksinimlerini ve kişilerin beklentilerini karşılayacak biçimde şekillenmesi gerektiğini savunmuştur.

Budak (2016), “Eğitim Harcamaları ve Verimlilik İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerinde Bir İnceleme” adlı çalışmasında eğitimin, verimlilik üzerindeki etkisini; 1998-2011 yıllarına ait eğitim harcamaları değişkenlerinin ve belirlenmiş sektörlerdeki işgücü verimliliği arasındaki uzun dönemli ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmada panel eş bütünleşme, DOLS ve FMOLS analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda; eğitimin, işgücü verimliliğini arttırdığı görüşüne uygun sonuçlar ortaya konulmuştur.

Adam (2016), “Türkiye’de Eğitimin Ekonomik Etkileri ve Eğitim-İstihdam İlişkisi” adlı çalışmasında eğitimin, istihdam üzerinde etki ettiği sosyal ve ekonomik önemini araştırmıştır. Çalışmada, Türkiye’de gerçekleşen eğitim harcamalarının istihdam üzerinde yeteri kadar bir etkiye sahip olmadığı savunulmuş ve eğitimin istihdam üzerindeki etkisini artırıcı önerilerde bulunulmuştur.

Hüseyinov (2018), “Sosyal Refah Devleti Yaklaşımı Açısından Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Harcamalarının Gelişimi: Türkiye-OECD Ülkeleri Üzerine Bir Karşılaştırma” isimli çalışmasında 1980 sonrası Türkiye’si için devletin kamusal eğitim harcamalarının, konsolide ve merkezi yönetimin bütçe harcamalarındaki ve GSYH içindeki payı ile gelişimini araştırmıştır. Devletin eğitim harcamaları için ayırdığı bütçeyi, OECD ülkelerinin eğitim harcamaları ile kıyaslamıştır. Çalışmanın sonucunda eğitimin nitelik ve nicelik açısından gelişmeler gösterdiğini destekler sonuçlara ulaşılmasına karşın, eğitim harcamalarındaki büyük payın personel harcamalarına gittiğini ve yatırım için yapılan harcamaların gerekli seviyeye henüz ulaşamadığını ortaya koymuştur.

Çatır (2018), “Küreselleşmenin İşgücü Piyasasına Etkisi ve Türkiye’deki Genç İşsizlik” çalışmasını 600 katılımcılı anket çalışmasını basit tesadüfi örneklem yöntemi yardımı ile korelasyon analizi ve çoklu uyum analizi uygulayarak gerçekleştirmiştir. Çalışmanın sonucunda, işsizliğin nedenlerinin yaşa, cinsiyete, medeni duruma, eğitim düzeyine, eğitim için yapılan harcamalardaki düzey farklılıklarına, barınma durumuna ve ön görülen maaşa göre farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Çalışmada işsizlik sorununa çözüm yolları ile istihdam artırıcı önerilerde bulunulmuştur.

Şentürk (2018), “Türkiye’de 2000-2015 Dönemi Genç İşsizlik Sorunu: İŞKUR’un İstihdam Sorununun Çözümüne İlişkin Rolü ve Etkisi” isimli çalışmasında, 2000-2015 dönemi arasındaki genç işsizliği İŞKUR’un etkisi çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmada, çalışan kesimin daha çok yüksek öğrenim görmüş kişilerden oluştuğu ve bunun yanında işsizliğin en çok yaşandığı kesimin de okul bitirmemiş, ilkökul terk olan kişilerden oluştuğu belirtilmiştir. Çalışmanın sonucunda, İŞKUR için işsizliği azaltacak önerilerde bulunulmuştur.

Akgün (2019), “Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Bu Sorunun Çözümüne Yönelik İstihdam Politikaları” isimli çalışmasında genç işsizliği, nedenlerini ve sonuçlarını istihdam ile işsizlik temelinde araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda işsizliğe çözüm olarak istihdam yaratıcı ekonomik büyümelerin gerçekleşmesi ve nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulan alanların bu ihtiyacına karşılık eğitim alanında ciddi reformlara gerek duyulduğu ortaya konulmuştur.

Doğan (2019), “Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme” adlı çalışmasında kamu tarafından yapılan eğitim harcamalarındaki artışın ya da azalışın genç işsizlik üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda eğitim seviyesi ile genç işsizliği arasında ters bir orantının olduğu sonucuna varmıştır. Yani çalışma; eğitim seviyesi arttıkça, genç işsizliğin azaldığını ortaya koymaktadır. Bununda da eğitim harcamalarında gerçekleşecek artışla mümkün olduğu belirtilmiştir.

3. VERİ VE EKONOMETRİK YÖNTEM

3.1 Veri

Araştırmanın ekonometrik analizinin yapılmış olduğu bu bölümde 2008-2019 yılları arasındaki dönemlerine ait 30 OECD ülkesinin eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı ve genç işsizlik oranı ve rilerinin yıllık olarak kullanılmasıyla analiz işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada OECD ülkelerinin tamamının alınmamasının gerekçesi 2008 yılından itibaren ülkelerin eksik verilerinin olmasının istenmemesi olarak belirlenmiştir. Ayrıca 2019 yılının nihai olarak seçilmesinin gerekçesi olarak da World Bank resmi internet sitesinde ülkelerin 2020 yılına ait eğitim harcama verilerinin yer almaması belirtilmiştir. Araştırmada yer alan eğitim harcamaları, genç işsizlik oranı ve GSYİH rakamları World Bank kurumunun resmi internet sitesinden temin edilmiştir.

Araştırmada yer alan OECD ülkeleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada yer alan OECD ülkeleri

ABD	Çekya	İrlanda	Japonya	Polonya
Almanya	Danimarka	İspanya	Kanada	Portekiz
Avustralya	Finlandiya	İsveç	Lüksemburg	Slovakya
Avusturya	Fransa	İsviçre	Macaristan	Türkiye
Belçika	Güney Kore	İtalya	Meksika	Yeni Zelanda
Birleşik Krallık	Hollanda	İzlanda	Norveç	Yunanistan

Analizi yapılacak 30 OECD ülkesi ve 12 yıllık zaman periyodundan (2008-2019 yılları arası) hareketle tüm değişkenler yardımıyla tahmin edilen klasik panel veri modelinin denklemi aşağıdaki gibidir.

$$\text{genc_issizlik}_{it} = (\text{egitim_harcama}/\text{gsyih})_{it} + u_{it}$$

Araştırmanın modelinde bulunan “genc_issizlik” değişkeni ülkelerin belirlenen dönemler arasındaki yıllık olarak genç nüfusun (18-24 yaş) toplam iş gücü içindeki işsizlik oranını; “egitim_harcama/gsyih” değişkeni ülkelerin belirlenen dönemdeki yıllık olarak eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payını; “u” değişkeni hata terimini temsil etmektedir. Modelde bulunan değişkenlerin sağ altlarında bulunan “it” indisinde “i” ülkeyi ve “t” ise zaman olarak boyutu belirtmektedir.

3.2. Ekonometrik Yöntem ve Bulgular

Panel veri birden fazla birimin zaman içindeki gözlemlerinin yer aldığı veriler olarak isimlendirilmektedir. Bu durumda panel veri seti içinde bulunan gözlemler “i” indisi ile gösterilmekte ve veri setinin zamana karşılık gelen indisi ise “t” ile gösterilmekte ve iki bileşenden meydana gelmektedir. Böylece panel veri setinde karmaşık olarak bir küme oluşturulabilmektedir. Firmalar, haneler, bireyler ve ülkeler vb. birimler panel veri setinin yatay kesitlerini meydana getirmektedir (Gujarati, 2016). Yine bir başka tanım olarak bireylerin davranışlarının karmaşık yapısının modellenme sürecinde zaman serileri ve yatay kesit verilerinden daha fazla ilişkinin analiz edilmesine olanak tanıyan bir yöntemdir. Yatay kesit verilerinde yalnızca tek bir zaman dilimi bulunmaktayken, zaman serilerinde ise bir kesite ya da birime ait zamana bağlı değişimler sunulabilmektedir. Birimlerle ve dönemlerle aynı anda çalışılabilmesi için panel veri analizi en doğru yöntem olarak tercih edilmektedir (Baltagi, 1995).

Panel verilerin kullanımı ile zaman ve birim boyutları analizlere dahil olabilmektedir. Veri setlerinin kesit boyutları ile beraber zaman boyutunun analiz süreçlerine katılması ve serilerin zamana bağlı olarak gerçekleştirdikleri değişimleri inceleyebilmek oldukça önemlidir. Serilerin arasındaki bir değişkenin durağanlığı ile ilgili alan yazında değişik panel birim kök testleri bulunmaktadır. Bu testler 1.,2. ve 3. nesil birim kök testleri olarak ifade edilmektedir. Söz konusu testler ayrı olarak ifade edilseler de bütün bu testler durağanlık kavramı ortaktır. Durağanlık analizi süreçlerinde şayet değişkenlerin birbiri arasında bulunan kesitsel bağılıkları göz önüne alınmıyorsa 1.nesil birim kök testleri olarak isimlendirilmekte, eğer değişkenler arasında kesitsel bağıllık göz önünde bulunduruluyorsa durağanlığın sınanması adına 2. ve 3. nesil panel birim kök testlerine başvurulmaktadır.

Araştırmanın amacına yönelik yapılan ekonometrik analizler Eviews-12 istatistik paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada öncelikle değişkenlerin yatay kesit bağımlılığının incelenmesi için Pesaran (CD) test kullanılmış ve değişkenlerin yatay kesit bağımlılığı yoktur hipotezi reddedilerek yatay kesit bağımlılığının olduğu belirlenmiş ve değişkenlerin birim kök testleri 2.nesil birim kök testlerinden Im-Pesaran-Shin (CIPS) ile kontrol edilmiştir. Araştırmada yer alan değişkenlerin düzeyde durağan olduğu bulgusuna ulaşılmış ve verilerin homojenlik ve heterojenliğinin sınanması için Pesaran ve Yamagata (2008)'nin delta test istatistikleri kullanılmıştır. Heterojen çıkmış olan serilerde Dumitrescu-Hurlin nedensellik analizi gerçekleştirilmiştir.

3.2.1. Im-Pesaran-Shin (CIPS) Panel Birim Kök Testi (Yatay Kesit Genişletilmiş)

Faktör yüklerinin tahmini yapmak yerine birimlerin birbiri arasındaki korelasyonu ortadan kaldırmak adına Pesaran (2007) daha basit bir yöntem önerisi getirmiştir. Tahmin edilerek yapılan ortak faktörlerden fark alma işlemi ile gerçekleştirilen birim kök testinin ikamesi olarak tek başına serilerin gecikmeli hallerinin ve 1.farklarının yatay kesit içindeki ortalama rakamlarını Augmented Dickey Fuller regresyonuna faktör şeklinde eklemiştir. Buna göre bu yöntem içerisinde ADF regresyonuna ait olan yatay kesit ortalamalarının gecikmeli hali ile genişletilmiş biçimi uygulanmakta ve söz konusu regresyonun 1. farkıyla birimlerin arasında yer alan korelasyon ortadan kaldırılmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s. 84).

3.2.2. Delta Test İstatistiği

Eğim katsayılarına ait homojenlik/heterojenlik sınamaları Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilmiş olan delta testi ile hesaplanmıştır:

$$\tilde{\Delta} = \sqrt{N} \frac{N^{-1}S - K}{\sqrt{2k}}$$

Düzeltilmiş Delta istatistiğine ait formül ise şu şekildedir:

$$\tilde{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \frac{N^{-1}S - E(Zit)}{\sqrt{Var(Zit)}}$$

Delta testi için oluşturulmuş hipotezler şöyledir:

H_0 :Eğim katsayısı homojendir.

H_1 :Eğim katsayısı homojen değildir.

Yukarıdaki eşitliklerde test istatistiğinin olasılık değeri %10'dan daha küçük olması halinde H_0 hipotezi reddedilmekte olup, eğim katsayılarının heterojen olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

3.2.3. Dumitrescu-Hurlin Nedensellik Testi

Değişkenlerin birbiri arasındaki ilişkinin analiz edilmesinde nedenselliğin yönü, bağımsız ve bağımlı değişkenlerin belirlenmesi, bağımlı değişkenin açıklanmasında yalnızca kendisine ait geçmiş dönem verilerinin mi yoksa bağımsız değişkenin geçmiş dönem verilerinin kullanılarak mı tanımlanabileceğinin tespit edilmesi ve bağımsız değişkenlerde meydana gelen değişimlerin bağımlı değişkendeki gecikme zamanlarının belirlenmesi için nedensellik testlerine başvurulmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2018: 154-155).

İki değişken arasında olan nedenselliğin belirlenmesinde ve değişkenlerin birbirine etkisinin olup olmadığının tespit edilmesinde başvuru Dumitrescu-Hurlin nedensellik testinin yapılabilmesi için ilk olarak değişkenlerin deterministik faktörlerden ayrıştırılarak durağan hale getirilmeleri gereklidir. Bu test alan yazında sıklıkla rastlanan testler arasında yer almaktadır. Test Granger nedensellik testinin heterojen panel veriler için Dumitrescu ve Hurlin (2012) tarafından genişletilmiş halidir. Panel VAR modelinin gösterimi aşağıda yapılmıştır:

$$y_{it} = \alpha_i + \sum_{k=1}^K \gamma^{(k)} y_{it-k} + \sum_{k=1}^K \beta^{(k)} y_{it-k} + \varepsilon_{it}$$

Formülde yer alan k gecikme uzunluğunu, $\gamma_i^{(k)}$ otoregresif parametre ve $\beta_i^{(k)}$ eğimleri göstermektedir. Ana hipotez, β_i terimlerinin tamamının sıfıra eşit olduğunu ifade etmekte ve bütün panel veri seti için X'ten Y yönünde nedensellik bulunmadığını (homojen panel nedensellik bulunmadığını) belirtmektedir.

$$H_0: \beta_i = 0 \quad i= 1, \dots, N$$

Alternatif hipotezin kabul edilmesi halinde model heterojen olarak tanımlanmaktadır.

$$H1: \beta_i \neq 0 \quad i= 1, \dots, N_1$$

$$\beta_i \neq 0 \quad i= N_1+1, N_2+2, \dots, N$$

Bu hipotezlerin sınanması esnasında Wald istatistiği uygulanmaktadır. Bu istatistiğin ortalamasını belirten $W_{N,T}^{Hnc}$ formülü şu şekildedir (Dumitrescu ve Hurlin, 2012):

$$W_{N,T}^{Hnc} = \frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^N W_{i,t}$$

Teste H_0 hipotezi altında bulunan ortalama istatistik ile $W_{N,T}^{Hnc}$ 'nin dağılımı tespit edilir. Dağılım tespiti yapılırken iki durum dikkate alınmaktadır. Bu durumlar N ve T'nin sonsuza doğru gittiği asimptotik durum ve T'nin N'den küçük halde bulunduğu yarı asimptotik durumdur (Dumitrescu ve Hurlin, 2012).

3.2.4. Bulgular

Araştırmada yer alan değişkenlerin birim kök test sınamalarından hangisinin yapılacağına karar verilebilmesi için öncesinde değişkenlerin yatay kesit bağımlılığının araştırılması yapılmış olup, Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlerin yatay kesit bağımlılık testleri

Değişken	CD Test İstatistiği	p
egitim_harcama/gsyih	7,423	0,000
genc_issizlik	25,842	0,000

Tablo 2' de yer alan iki değişken için geçerli olmak üzere yatay kesit bağımlılığına ait hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Yatay kesit bağımlılık yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılık vardır.

Tablo 2'de yer alan p değerleri incelendiğinde 0.05 (%95) önem düzeyinden değerlerin daha küçük olduğu görülmekte olup, bu durumda H_0 hipotezi reddedilmiş ve yatay kesit bağımlılığının her iki değişken için de var olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın değişkenleri arasında yatay kesit bağımlılığı söz konusu olduğundan değişkenlerin birim kök analizinde 1.nesil birim kök testleri kullanılmakta ve bu nedenle 2. ve 3.nesil birim kök testlerinden birisinin kullanılması uygun görülmektedir. Eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı ve genç işsizlik oranı arasındaki nedenselliğe dayalı ilişkinin belirlenmesi için ilk olarak eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı ve genç işsizlik oranlarının durağan oldukları düzeylerin tespit edilmesi gerekmektedir.

Eğitim_Harcama/gsyih Değişkeni için yapılan CIPS birim kök testine ait sonuçlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Eğitim_harcama/gsyih değişkenine ait birim kök testi

Kritik Değerler	Düzeý Deęeri Test İstatistikleri (CIPS=5,846)
%1	-2,48
%5	-2,23
%10	-2,11

Tablo 3'te yer alan eğitim_harcama/gsyih değişkeni için geçerli olmak üzere belirlenen hipotezler şu şekildedir:

H_0 : Seri durağan değildir.

H_1 : Seri durağandır.

Tablo 3'e göre eğitim_harcama_gsyih değişkeni için gerçekleştirilen CIPS birim kök testine ait istatistik değerinin mutlak değerce %10, %5, %1 önem düzeyinde tespit edilen değerlerinden birisini aşması halinde H_0 hipotezi reddedildiği anlamına gelmekte olup, seri durağan olarak kabul edilmektedir. Buna göre eğitim_harcama/gsyih değişkeninin CIPS testi istatistik mutlak değeri %10, %5 ve %1 önem düzeyindeki değerlerden daha yüksek olduğundan değişken düzeyde durağan olduğu görülmüştür.

Genc_issizlik değişkeni için gerçekleştirilen birim kök testine ait sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. genc_issizlik Değişkenine Ait Birim Kök Testi

Kritik Değerler	Düzeý Deęeri Test İstatistikleri (CIPS=-2,600)
%1	-2,48
%5	-2,23
%10	-2,11

Tablo 4'de yer alan *genc_issizlik* değişkeni için geçerli olmak üzere belirlenen hipotezler şu şekildedir:

Hipotezler;

H_0 : Seri durağan değildir.

H_1 : Seri durağandır.

Tablo 4'e göre *genc_issizlik* değişkeninin CIPS testi istatistik mutlak değeri %10, %5 ve %1 önem düzeyindeki değerlerden daha yüksek olduğundan değişken düzeyde durağan olduğu görülmüştür.

Araştırmada yer alan değişkenlerin oluşturmuş olduğu panel veri setlerinin homojen olup olmadıklarının kontrolü Pesaran ve Yamagata (2008)'nin geliştirmiş olduğu delta test istatistiği ile Tablo 5'de incelenmiştir.

Tablo 5 Değişkenlerin homojenlik testleri

Delta Test İstatistiği	p	Delta _{adj} test istatistiği	p
0,784	0,216	0,814	0,205

Tablo 5'e göre panel veri setinde yer alan değişkenlerin homojen olduklarına dair H_0 hipotezi %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde homojen oldukları reddedilememiştir.

Araştırmada yer alan değişkenlerin nedensel ilişkileri Dumitrescu ve Hurlin (2012)'nin panel nedensellik analizi ile Tablo 6'da incelenmiştir.

Tablo 6. Dumitrescu ve Hurlin (2012) panel nedensellik testi sonuçları

Yokluk Hipotezi	W-Stat.	Zbar-Stat.	P
<i>Genc_issizlik</i> , <i>egitim_harcama/gysh</i> 'nin Granger nedeni değildir.	6,126	2,052	0,0401
<i>Egitim_harcama/gysh</i> , <i>Genc_issizlik</i> 'in Granger nedeni değildir.	5,197	1,369	0,1707

Tablo 6'ya göre *genc_issizlik* değişkeninden *egitim_harcama/gysh*'ye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiş olup, *egitim_harcama/gysh* değişkeninden *genc_issizlik*'e doğru nedensellik ilişkisi bulunamamıştır.

SONUÇ

Eğitim harcamaları, kamu kesimi tarafından yapılan sosyal harcamalar içerisinde, son derece önemli bir yere sahiptir. Bunun nedeni olarak, eğitimin diğer birçok alanda ve disiplinde temel oluşturması, kalkınma ve ekonomik büyüme açısından etkilere sahip olması ve ekonomik istikrara katkılar sağlaması sayılabilir. Günümüzde geline nokta ise birçok ülke genç işsizlik probleminin çözümünü alakalı olarak geliştirdikleri politikalarda, eğitimi ilk sıraya koymaktadır ve eğitim hizmetlerini gerek nitelik gerekse nicelik açısından iyileştirmeye çalışmaktadır. Bunu sağlamak adına da yürütülen faaliyetler sonucunda kamu kesimi eğitim harcamalarında artış gözlenmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda hazırlanan bu çalışmada, seçilmiş OECD ülkelerinin geçmiş yıllardaki verileri dikkate alınarak ülkelerin eğitim harcamalarının genç işsizlik oranı üzerinde nedensel etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda genç işsizlikten eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle, gençlerin eğitim ve istihdam olanaklarının iyileştirilmesine yönelik güçlü kurumsal yapılanmalara dayalı politikalar, eğitim harcamalarındaki artış; etkin ve kapsamlı kamusal destekler, gençlerin istihdam olanaklarının geliştirilmesi adına önem arz etmektedir. Bunun yanında genç işgücünün toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik sorunlardan kaynaklı istihdam sorunlarının aşılmasında da bu politikaların önemli katılar sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü başta Türkiye olmak üzere özellikle gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki eğitim hizmetleri, gençlerin işgücü piyasasında beklenen beceri, bilgi ve niteliklerle donanmış olarak yetiştirilmesinde yeterli olmamaktadır. Bu durumun aşılabilmesi için de eğitim harcamalarına ilişkin hem özel sektör hem de devlet tarafından yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abdioğlu, Z. ve Albayrak, N. (2018). “Genç işsizlik, eğitim ve ekonomik büyüme”. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 7 (13), s. 8-20.
- Adam, G. (2016). Türkiye’de Eğitimin Ekonomik Etkileri ve Eğitim-İstihdam İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.
- Akgün, N. (2003). “Öğretmenlik Mesleğine Giriş” içinde *Türk Eğitim Sisteminin Yapısı*. (s.295-319). Pegem Akademi: Ankara.
- Aşçı, B. (2012). *Eğitim İstihdam İlişkisini Açıklayan Kuramlar Çerçevesinde Savunma Sanayi İşletmelerinde İşgücü Piyasası Analizi*. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aygül, H. H. (2018). “Eğitime erişim, yoksulluk ve formel/enformel iş-gücü olarak üniversite gençliği: istihdam için mi eğitim? eğitim için mi istihdam?”. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), s. 58-87.
- Baltagi, B. H. (1995). *Econometric Analysis of Panel Data*. John Wiley & Chichester, London.
- Bedir, E. (2012). “İstihdam, işsizlik, ücretler ve çalışma koşulları. Sosyal politika”. *Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2628 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1596*, Eskişehir. 65-89.
- Budak, S. (2016). Eğitim Harcamaları ve Verimlilik İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerinde Bir İnceleme. Doktora Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Tokat.
- Çalcalı Ö. (2009). Türkiye’de 1990 Sonrası Kamu Harcamaları İçerisinde Eğitim Harcamalarının Yeri ve Önemi (1990- 2007). Yüksek Lisans Tezi. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Tokat.
- Çalışkan, Ş., Karabacak, M. ve Meçik, O. (2017). “Türkiye ekonomisinde eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Bootstrap Toda-Yamamoto nedensellik testi yaklaşımı”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), s. 45-56.
- Çatır, İ. (2019). “Küreselleşmenin işgücü piyasasına etkisi ve genç işsizlik”. *Journal of Life Economics*, 6(3), s. 321-344.
- Çelenk, S. (2008). “Türk eğitim tarihinde laikleşme süreci”. *İlköğretim Online*, 7 (2), s. 368-375.
- Çelikten, M. (2005). “Öğretmenlik mesleği ve özellikleri”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (19), s. 207-237.
- Doğan, G. (2012). İstihdam ve Genç İşsizlik. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Sivas.
- Doğan, F. Y. (2019). Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Ankara.

- Dumitrescu, E. ve Hurlin, C. (2012). "Testing for granger non-causality in heterogeneous panels". *Economic Modelling*, 29 (4), s. 1450-1460.
- Gujarati, D. (2016). *Örneklerle Ekonometri*. Nasip Bolatoğlu (çev.). BB101 Yayınları, Ankara.
- Güven, A. (2020). "İnsan kaynakları yönetiminde kariyer planlama süreci ve İİBF öğrencilerinin özel sektör ve kamu sektörü algıları üzerine bir araştırma". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), s. 264-285.
- Hüseynov, Y. (2018). Sosyal Refah Devleti Yaklaşımı Açısından Türkiye'de 1980 Sonrası Eğitim Harcamalarının Gelişimi: Türkiye-OECD Ülkeleri Üzerine Bir Karşılaştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- İçli, G. (2001). "Eğitim, istihdam ve teknoloji". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, s. 67-70.
- ILO (2020). *Global Employment Trends for Youth 2020*. Erişim: 6 Temmuz 2021, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_737648.pdf
- İzgi, B. B. (2012). "Genç işsizliği ve eğitim ile olan ilişkisi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (41), s. 295-310.
- Kavak, Y. (1997). "Eğitim, istihdam ve işsizlik ilişkisi". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, s. 21-26.
- Keleş, H. (2013). Temel Eğitim Felsefesi Akımları Bağlamında John Locke' un Liberal Eğitim Anlayışı. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Erzurum.
- Kıdır, B. (2017). "Eğitilmiş genç işsizliği üzerinden işsizlik kaygısına bir bakış". *Çalışma ve Toplum*, 54 (3), s. 1369-1371.
- Köktaş, A. M. (2009). Türkiye'de Hanehalkı Eğitim Harcamalarının Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Ankara.
- Lam, D., Leibbrandt, M. ve Mlatsheni, C. (2009). *Education and Youth Unemployment in South Africa*. Routledge, Londra.
- Mütevellioglu, N., Zambak, M. ve Mert, M. (2010). "İşsizlik, üniversiteli gençlik ve gelecek: bir alan araştırmasının bulguları". *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11 (1), s. 207-229.
- Ortaç, R. (2003). "Cumhuriyetimizin 80. yılında eğitim harcamaları". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (2), s. 239-247.
- Özer, R. (2010). Türkiye'de 1990 Sonrası Yapılan Eğitim Harcamalarının Bütçe Politikaları Çerçevesinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Pesaran, M. H. (2007). "A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence". *Journal of Applied Econometrics*, 22 (2), s. 265-312.
- Pesaran, M. H. ve Yamagata, T. (2008). "Testing slope homogeneity in large panels". *Journal of Econometrics*, 142 (1), s. 50-93.
- Sayın, F. (2011). "Türkiye'de 1988-2010 döneminde eğitim ve büyümenin genç işsizliğine etkisinin analizi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (4), s. 33-53.
- Sertkaya, Y. (2013). Türkiye Ekonomisi'nde İşsizliğin Gelişimi Genç İşsizlik Sorunu ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Manisa.
- Şentürk, D. (2018). Türkiye'de 2000-2015 Dönemi Genç İşsizlik Sorunu: İŞKUR'un İstihdam Sorununun Çözümüne İlişkin Rolü ve Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Şişman, Y. (2003). "Sosyal politika açısından Türkiye'de çocuk ve genç işgücü". *Kamu-İş Dergisi*, 7, s. 2-34.
- Tuzcu, G. (2006). "Eğitimde Vizyon 2023 ve Avrupa Birliği'ne giriş süreci". *Türk Eğitim Derneği*, Ankara. 2-297.
- TÜİK (2020). İşgücü İstatistikleri. Erişim: 5 Temmuz 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Labour-Force-Statistics-2020-37484#>

- Yardımcıoğlu, F. (2012). Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımlı İlişkisi. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Sakarya.
- Yağmur, A. (2009). İstihdam Edilebilirlik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi: Konya Bölgesi İmalat Sanayi rneği. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Konya.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2018). Panel Veri Ekonometrisi: Stata Uygulamalı. Beta Yayınları, İstanbul.
- Yeşilyurt, Z. C. (2011). Çocukları Anaokuluna Devam Eden Ebeveynlerin Okul ncesi Eğitim Kurumlarından Beklentileri ve Kurumların Bu Beklentileri Karşılama Durumları. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Denizli.
- Yıldız, E. ve Yıldız, N. (2019). "Türkiye'de kamu eğitim harcamalarının cinsiyete göre işgücü katılımına etkisi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (60), s. 41-57.
- Yolcu, H. (2011). "Hane halkının eğitim harcamalarını etkileyen etmenler: kuramsal bir alışma", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (5), s. 12-35.
- Yüksel, M. (2015). Eğitim-İstihdam İlişkisi Bağlamında Yükseköğretim Programlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve ğretim Anabilim Dalı, Elazığ.